

november 2020

Eesti Lihasehaigete Seltsi

INFOLEHT 16

16

Väljaandmist toetab: HMN
Väljaandja: ELS
Endla 59-108, 10615 Tallinn
www.els.ee, els@els.ee
Toimetanud ja küljendanud: Külli Reinup
Trükk: Lemon Print OÜ

Selles numbris:

Kodusolijaile osa saamiseks

Seltsi aastakoosolek augustikuul

Kultuuriaken

Puudega inimestest kaasaegses kirjanduses

Aktiivsed seltsiliikmed

Perekond Põldsepa kodukohvik

Maailm ja meie seal sees

Januse neliku Tartumaa-avastamisest

Esikaanel **Maru Nagel** foto

Loodusfoto poisilt, kes ümbritsevat maailma ratastooli-tasandilt vaatama on sunnitud. Kuhu ta pöörab oma pilgu? Mida või keda ta märkab? Kellele annab kaadris võtmepositsiooni? On nii südantsoojendav, et need on ikka linnud ja loomad – elus ja üllatavad. Lindudel näib olevat Maru pildistamisõhinas täiesti oma koht. Tihti justkui mõttelisel vastandamisel: väike olevus vastu suurt maailmaavarust, mis on täis mitut masti väljakutseid. Ja kui järele mõelda, on ainuüksi lendamine ise juba ime, rääkimata parve-koostööst, orienteerumisest või ookeani ületamisest.

Viimased lumeta päevad, pargid on riisunud lehist...

Ongi tuulised ja vihmased ilmad käes ning peagi lisandumas ehk ka talvisemaid noote.

Kahjuks on see periood saabunud (taas) koroonaviirusega käsikäes. Aga siiski, igaüks saab mingil moel võtta näpu “elu pausinupult” ära.

Hiljuti jäi silma Suur-Britannia Duchenne'i ühingust laiemaks Pathfinders Neuromuscular Alliance'iks muutunud ühingu juhi Jon-Ray Hastie facebook'i postitus. Nimelt otsustas ta oma kaasa Tomasiga alustada 8-päevast virtuaalset kodupuhkust. Esimene päev oli nn kodune spaa-päev Malediividel, teine päev veedeti Šveitsi lainel, rännates arvutiekraanil linnatänavatel, vaadates Šveitsi dokumentaalfilme ja süües antud maa toite...

Heaks ja kättesaadavaks arenemisvõimaluseks on Zoom-keskkonna vahendusel toimuvad e-konverentsid. Viimaseks positiivseks kogemuseks, kus Zoomi eelised esile tulid, oli Loveability konverents, mis käsitles puudega inimeste suhteid ja seksuaalsust. Zoom võimaldas osaleda puudega inimestel üle maailma – kasvõi omast voodist – arutades üsna intiimsetel teemadel, vabas vormis, enam-vähem omaette arvuti taga olles.

Kui kokkusaamistele piiranguid ei seata, on kõik oodatud vaatama puudega meeste seksuaalsuse avastamise teemalist filmi “The Sessions” 17. novembril kell 17:30 Tallinnas, Endla 59.

Viimati saime kokku üldkoosolekul 23. augustil Vabaõhumuuseumis. Järgmine võimalus kohtuda pidanuks tekkima 12.12.2020 seltsi jõululõu-

nal Harjumaal, Siidrifarmis. Koroonaviiruse ettekirjutatud tingimustele vastavalt tuleb aga ilmselt koju jääda ja otsime juhatusena võimalust, kuidas luua vastav sündmus Internetis, millest kõik arvutit kasutavad inimesed saaksid osa Zoomi vahendusel. Eks näis, kuidas see eksperiment meil välja kukub!

Plaanime üritusel arutleda teemal: “Kuidas muuta elamused ligipääsetavamaks”. Kellele see teema on oluline, võib pilgu peale visata minu blogile Kohanemise meistriklass (kohanemise-semeisteriklass.blogspot.com/) või ühe torema Inglismaa neiu Emma blogile (www.simplyemma.co.uk).

Olgu teie päevades, vaatamata koroonasügisele, toimekat energiat!

Jüri Lehtmets

Eesti Lihasehaigete Seltsi esimees

Üldkoosolek, eriolukorra tõttu suve teises pooles

JÜRI LEHTMETS

ELS üldkoosolek toimus 23. augustil 2020 Eesti Vabaõhumuuseumis, Setu talus.

Tallinna poolt tulijate jaoks algas päev seikluslikult. Minu juurde Mustamäele hilines Termaki Autopargi AS invabussi juht 20 minutit. Bussijuht ei rääkinud sõnagi eesti keelt ja orienteerus paberkaardi järgi. Pidime järgmise reisija pealevõtmiseks liikuma Nõmmele aga avastasime end hoopis Koplast, kus juht viga taipas ning autonina õigesse suunda pööras. Jõudsime Setu tallu 13:00 ehk tund aega väljakuulutatud algusest hiljem. Olgu mainitud, et Termaki juhtkond näitas üles mõistvat suhtumist ja selle sõidu eest seltsile arvet ei esitanud.

Õigeaegselt kohale jõudnud said aga vestelda kohvi ja pirukaid nautides.

Võtmepersonide saabudes alustasime hoogsalt päevakorra põhipunktidega. Juhatuse esimees **Jüri Lehtmets** andis ülevaate 2019. aasta tegevustest ja 2020. aasta tegevusplaanidest. Üldiselt on seltsielu läinud harjumuspärastes raamides: 2–3 koosviibimist liikmetele aastas, 3–4 korda infoleht, kord kuus (välja arvatud suvekuudel) kõigile avatud “Lihaste tüssajate” filmiõhtud, mõned esinemised meedias (AK-s teemaks painduva otsaga plastikkõrred ja “Suud Puhtaks” saates eutanaasia ja harvikaigused) ning osalemine erinevate koostööpartnerite koolitustel ja sündmustel.

Juhatuse liige **Aadu Särev** andis ülevaate 2019. aasta eelarve seisust. Kokkuvõttes võib öelda, et seltsi kon-

tol on praegu rahalisi vahendeid tegevusteks piisavalt aga kuna teenuste hinnad tõusevad, jääb ka raha suhteliselt järjest vähemaks. Sama pädeb ka ALS Jää-ämbri fondi kohta. Jätkuvalt on ühingu tegevuse püsirahastajaks Eesti Puuetega Inimeste Fond.

Revident **Margit Kasemets** uuris asju jooksvalt ja esitab revidendi aruande tagantjärei.

Üldises plaanis jäadi juhatuse tööga rahule ja kinnitati kõik kolm ülalmainitud ülevaadet.

Ametlik osa läbi, oli aeg igati toitvaks lõunaks pikkpoisi ja kohupiima-koogiga. Ukse vahelt piilusid meie einestamist kaks muhedat musta kitse.

Peale lõunat sai omakeskis jagatud kogemusi, kuidas tuldi nii vaimselt kui füüsiliselt toime koroonakriisiga kaasnenud koduse karantiiniga. Kuuldus

Üldkoosolekule saabuvad võtavad koha sisse Setu talus

Koosoleku teine osa: aruanded. Sõna on Jüri Lehtmetsal

Fotod: Janno Kuus

vastakaid arvamusi – kes oli pigem õnnelik, et sai olla omaette ja rahus, ilma kohustuseta suhelda ja väljas käia ning teised, kelle jaoks venis aeg tüütus eraldatuses. Tuleviku ebamäärasus häiris mitmed seltsiliikmeid.

Koosolekupäeva lõpetas pooleteist-tunnine ekskursioon vabaõhumuuseumis, giid **Krista Heinpalu** juhendamisel. Tuuri käigus saime juurde teadmisi ausatest vanausulistest, kavalistest setudest, elust Eesti saartel.

Lõpuks jõudsime ekskursiooniga algusesse ehk Setu tallu tagasi ja oligi aeg sättida end koduteele.

ELS aastakoosolek 2020 oli tihe, tööne ja ülevaatlik. Juhatus tänab kõiki osalejaid!

Ülal vasakul: Arutelud (sarnaste toetusgrupp) on traditsiooniline osa seltsi kokkusaamistest

Vasakul: Uudishimu võidab pelguse

Ülal ja paremal: Juba 16 aastat giiditööd teinud Krista Heinpalu on tagataskuski valmis faktid muuseumi eksponaatide kohta ning vastused külastajate (kuitahes võhiklikele) küsimustele

Puudega inimene kaasaegses kirjanduses

ALINA POKLAD

Eelmisel korral ma kirjutasin sellest, kuidas minevikus oli puudega inimese kujund kirjanduses vägagi stereotüüpne. Selleks, et näidata, et see tendents on tänaseks jäänud minevikku, toon näiteid kaasaegsetest raamatutest, nii Lääne kui ka Vene kirjandusest.

Tegelaskujud, kel on tulevikku

Näiteks, kui vaadata **Alice Petersoni** raamatut **“By my side”**, mis jutustab noore neiu lugu; kuidas ta jäi ratastooli ja kuidas õppis elama ratastoolis. Varasema kliše järgi lõppenuks raamat sellega, et inimene suudab ületada oma haiguse ja elada sellega edasi. See olnuks juba piisav. Nüüd aga on selle-

le, kuidas peategelane Cassandra jääb ratastooli, kuidas ta kannatab (enne kui hakkab normaalset elu elama) pühendatud raamatus vaid väike osa sisust ning raamat ei lõpe sugugi ainult sellega. Raamat läheb edasi nagu tavaline kvaliteetromaan, kus eksisteerivad armastus, kadedus, reetmine, kus puue ei ole põhiteema, vaid ühe tegelase eripära. Samuti ei kirjelda autor mitte kusagil Kassandrat nagu ohvrit, keda haletseda; ka mitte nagu superkangelast või negatiivset kangelast. Samuti polnuks minevikus võimalik, et Cassandra on loo peategelane, kellele on üles ehitatud kogu romaan.

Natuke teistsugused, kuid samuti klišeevabad on kaks järgmist lasteraamatut: **Sharon Draper’i “Out of my mind”** ja **Jacqueline Wilson’i “Sleepovers”**. Mõlemad jutustavad puudega

tüdrukutest. Esimeses loos tuleb juttu 10-aastasest Melodi’st, kellel on nii tugev tserebraalparalüüsi (PCI) vorm, et ta ei suuda ka rääkida. Kõik arvavad, et lisaks sellele, et ta ei saa liikuda, on tal ka mentaalsed probleemid. Isegi tema vanemad ei ole kursis, mis toimub tütre peas. Melodi on aga täiesti tavaline laps, oma soovide ja huvidega.

Raamatus näidatakse probleeme, mis võivad tekkida kodus ja koolis nii puudega inimesel kui ka tema lähedastel. Raamat kirjeldab just neid aastaid Melodi elust, mille jooksul ta saab teada, kuidas on õppida koolis ja isegi mängida televiktoriinis. Kirjanik toob kõik probleemid esile väga detailselt, nagu seda kirjutaks tõesti puudega laps ise. Kuigi see on lasteraamat, ütleksin, et seal näidatakse elu väga tõeselt – koos heade ja halbade külgedega.

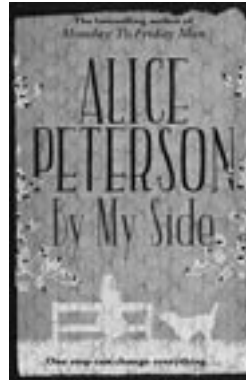
Kui esimeses raamatus jutustatakse lugu puudega inimese enda silmade läbi, siis teises käib jutt tüdrukust nimega Daisy, kes läks uude kooli ja proovib leida seal sõpru. Aga ta ei räägi uutele sõpradele oma perest, kus tema õde on erivajadusega. Autor ei täpsusta, mis diagnoos on peategelase õel, aga kirjelduse järgi on see ka väga sarnane PCI raske vormiga. Mõlemad raamatud on väga sarnased, kuna ju-

tustavad puudega lapse lapsepõlvest ja peredest, aga kui esimeses me näeme kogu maailma puudega lapse silmadega, siis teises tema õe silmadega. Minu arvates peaksid mõlemad raamatud olema kohustuslik kirjandus nii laste kui täiskasvanute jaoks. See on aga puudega inimese arvamus ja mul oli suur huvi, kuidas mõtlevad terved inimesed. Seega uurisin nii inglise- kui venekeelsetest foorumitest, mida

kirjutavad lugejad nende raamatute kohta ja oli väga rõõmustav tõdeda, et samasugust arvamust jagasid ka teised inimesed – et neid raamatuid on vaja lugeda kõigil, vaatamata sellele, kas lugejal või lugeja lähedastel on puue või mitte.

Vaatasime neid raamatuid, mille autoriks on kirjanikud, aga väga suur osa puudega inimestest rääkivatest raamatutest on autobiograafiad, kus

Fotod: Internet

Inglise romaanikirjanik Alice Peterson oma raamatuga *By My Side* (Minu kõrval), 2012

Ameerika lastekirjanik ja õpetaja Sharon M. Draper

inimene ise jutustab oma elust. Mulle on eriti meeldinud kaks värsket raamatut: esimene on **Nujeen Mustafa** ja **Christina Lamb**'i "**Nujeen: One Girl's Incredible Journey from War-Torn Syria in a Wheelchair**" mis jutustab lugu süürlannast, kes põgeneb sõja eest koos õega Saksamaale. Kuigi lugu räägib sellest, kui raske on põgeneda ratas- toolis, saab raamatust palju teada ka Ida kultuurist ja mentaliteedist.

Teine autobiograafiline raamat on **Amy Purdy** "**On My Own Two Feet**", mis jutustab loo neiu elust, kes peale tõsist traumat jäi jalgadeta, osales Paroolümpial ja sai maailmameistriks. Jälle, võrreldes mineviku kirjandusega ei ole selles raamatus põhiaktsent puudel, vaatamata sellele, et raamat on puudega inimese elust. Amy jutustab, kuidas ta mängis filmis, Madonna videos, kuidas ta sai tuntuks ning osales saates

Tantsud tähtedega ehk puue sai lihtsalt tema elu taustaks või omaduseks, mitte kõike määravaks põhijooneks.

Sarnane raamat on olemas vene keeles, see on kirjutatud Vene modelli **Evgenia Voskoboinikova** poolt (kaasautor Anastassia Chukovskaja) ja raamatu nimi on "**Minu kohal. Ühe murru lugu**". Raamatus jutustatakse noorest neiu, kes töötab modellina, saab avariis vigastuse, mille järel ei

Jacqueline Wilson, inglise novellist ja lastekirjanik

Amelia (Amy) Purdy on Ameerika näitleja, modell, para-lumelaudur, kirjanik, disainer...

tunne enam oma alumist kehapoolt. Vaatamata sellele saab tuntuks telesaate juhiks ja isegi naaseb moelavadele.

Ühiskonnast üle ei hüppa

Kirjandust nimetatakse reaalse elu peegliks ja seda on võimalik märgata ka puudega inimese teema käsitlemisel kirjanduses. Juba teema käsitlemise määr peegeldab, kui palju ühiskond on hakanud märkama puudega inimest

ja kui võrd elab kaasa puudega inimeste elukäigule. Kui võrrelda kaasaegsete puudega inimestest rääkivate raamatute sisu nt Venemaal ja Inglismaal või Ameerikas, siis on see päris erinev. Amy Purdi ja Evgenija Voskoboinikova elutee on paljuski sarnane, aga kuidas nad taastusid peale traumad, kuidas ühiskond neid vastu võttis, on kardinaalselt erinev. Samuti on näha erinevus ühiskonnas (mis peegeldub

kirjanduses), kui võrrelda eelmainitud “By My Side” raamatut ja **Olga Slavnikova** raamatut “**Kaugushüpe**” (mis sai palju preemiaid). Kumbki pole autobiograafiline raamat, mõlemates on peakangelane algselt terve ja saab trauma... kuigi esimene on romaan, teine rohkem kriminull, siis esimeses Cassandra veedab peaaegu tavalise inimese elu peale traumad, teises istub kangelane oma puude tõttu kaua

Evgenia Voskoboinikova ja Olga Slavnikova

Tamara Cheremnova ja tema raamat Rohi murrab läbi asfaldi, 2018

aega korteris. Kuigi viimase süžee ei ole ehitatud ainult sellele, et peategelasel pole jalgu, vaid sellele, et ta vihkab ja tahab tappa poissi, kes ta päästis ja kelle tõttu sai trauma.

Kuigi kaasaegsed Vene raamatud puudega inimestest on juba suhteliselt klišeevabad, siis nende süžee ei saa

olla veel väga positiivne, võrreldes Ameerika või Inglismaa raamatutega, sest väga positiivne pole ka puudega inimese elu üldiselt riigis. Selline raamat ei saa olla veel täiuslik armastusromaan, kuigi armastuse liin on olemas ka “Kaugushüppes”.

On olemas veel paar tuntud kaasaeg-

set raamatut vene keeles, näiteks **Ruben Gallego “Valge mustal”** ja **Tamara Cheremnova “Rohi murab läbi asfaldi”**. Need raamatud on samuti autobiograafiad ja jutustavad elust hooldekodudes nõukogude ajal ja 90ndatel. Aga need on nii karmid raamatud, et lugeda soovitaks ainult siis, kui oled kindel, et sinu psüühika on tugev ja stabiilne. Esimene on nii tuntud, et sisu lavastatakse teatrites ja raamat on tõlgitud mitmesse keelde.

Kokkuvõttes võiks öelda, et kaasaegsed raamatud nii vene kui ka inglise keeles ei kujuta puudega inimest mingi stereotüübi järgi. Samas see, kuidas lugu areneb, milles loo mõte seisneb, peegeldab selle ühiskonna ja riigi suhtumist puudega inimestesse. Eesti keeles tean ainult ühte toredat raamatut, mis on kirjutatud **Tiia Järvpõllu** poolt. Kui keegi teab veel, andke palun märku: alinakons@gmail.com.

Hispaania taustaga Ruben Gallego, sündinud Moskvas, kasvanud puudega laste asutustes

Tugevalt valgust andvad silmad

Kirjanik Kuusealusel on ilmunud kolm raamatut, kaks eelmisel aastal, üks 2010*. Viimase pealkiri on “Seto rahva murrõh ja rõõmuh”, tema debüüt “Tegu ja tagajärg” pälvis ka Alveri auhinna nominatsiooni. Oma nime ei taha kirjanik raamatukaanele panna, eelistades selle asemel Kuusealust, sõna, mis on tuntud väljendist “pere aeti kuuse alla” = jäeti peavarjuta. Pole vast kedagi, kes ei teaks, et kuuse all on hämar, varjupakkuvatest puudest on ta kindlasti kõige... pimedam. Kirjanik, kelle pärisnimest ka mina numbrit tegema ei hakka, ei salga, et ta on pime.

Mind vapustas “Tegu ja tagajärg” hingepõhjani. Siiani pole sellest ilmunud ühtki arvustust või isegi arvamust. Mul on suur rõõm seda puudujääki kuigivõrd korvata.

Raamatus on kaksteist lugu ja kõigi

nende kohta võiks öelda “elust võetud”. Kes tahab, ütleb. Mina nii ei ütle. Mina ütlen: “ellu toodud”. Mis oli enne seda, mind ei huvita. Nüüd on nad ka minu elus ja ma armastan neid lugusid rohkem kui iseennast. Nad on mind liigutanud ja rohkem ma enam teada ei taha. Nad on mu ellu toodud, ei, pigem transporditud – suure ekskaatoriga, mille juhil sündis laps ja ta otsustas sõpradele välja teha ja jõi ka ise ja juhtus nii, et kopajuht jäi koos kopaga liivavavaringu alla ja naine jäi leseks ja laps orvuks, aga õnneks oli ta jooma hakanud koos sõber Matiga, kes oma kadunud sõbra naise endale kohe naiseks võttis ja endale ka väikse lapse sai, naine suri vähki ja Mati hakkas jälle jooma ja nüüd nähti pilti, “kus mööda tänavat kõikus purjus mees kahe lapsega”.

Lood on mu ellu toodud õunapuu alla maetud mustlastiudrukuga ja vana Anu ja Mihkliga, kes surid nagu Quasimodo ja Esmeraldagi igavesse armastusse: laual kaks viinapudelit, üks tühjaks joodud, teises natuke järel ja kolmas veel avamata.

Mitte pimedus pole raamatu valu. Valu on selles, et need, kes liiga hästi näevad, näevad halvasti või üldse mitte. Nemad on need, kellel on “tugevalt valgust andvad silmad”, kuid kes tegelikult on koletised, kes solgivad ära isegi väikeste jänkude ja siilipoiste elu. Justkui enda omadest ei piisaks.

Kuusealuse raamat kuusealustest, selle maailma hüljatutest tuikab mu soontes. Nagu ka tema lasteraamat “Siil ja jänes.”

* Vana arvamislugu on siin ära toodud kui ilus tunnustus puudega kirjanikule – Toim.

Kohvikute päeval kohvikus Tõllaratas

VIRGE PÕLDSEPP

Juba teist aastat korraldab Paikuse osavald Pärnumaal kodukohvikute päevi. Sel aastal otsustasime ka meie oma perega osaleda.

Nii siis toimuski 23. augustil paljudele kodudele elevust pakkuv sündmus. Kokku osales 16 kodust kohvikut meie vallas, kes pakkusid välja kõike head paremat – tõelisest kodusest toidust gurmee suupisteteni.

Tähelepanu jagus kõigile

Päev algas avatseremooniaga Paikuse alevi kaupluse ees, kus esinesid kohalik pasunakoor ja võimlejad. Edasi suundusid korraldajad hobukaarikuga kõikidesse kohvikutesse. Meile ülla-

tuseks olid nad riietunud mustlasteks koos Timmuga, keda mängis **Lauri Neebel**.

Meie asetasime rõhu meie loomadele ja kasutasime toiduvalmistamisel nende saadusi. Pakkusime:

*Kuke Kisa Klimbi Suppi,
Pardimuna Pannkooki,
Kodukana Muna Potsu.*

Küllastajate meelt lahutas kodukits oma “lauluga”, taustaks kukkede ühendkoor.

Ilm oli alguses küll veidi nutune, kuid üllatuseks oli rahvast palju ja kõik sujus hästi. Väga paljud inimesed soovisid suhelda ja kuulda täpsemalt meie talu lugu. Olime olnud algul veidi mures, kas inimesi ikka tuleb, kuid üllatus oli suur kui päev kujunes väga-ki tegusaks. Et teada, kui palju inimesi

meid kokku külastas, tegime käbidega registreerimise. Iga küllastaja aetas enda eest ühe käbi suurde anumasse. Suur inimene suure käbi, väike inimene väikese käbi. Õhtul lugesime käbid üle ja nii suuri kui väikeseid küllastajaid oli kokku peaaegu 170.

Inimesi väga huvitas talu elu ja loomadega toimetamine. Näha said nad

hobuseid, jäneseid, kodukitsesid, parte, kalkuneid ja ligi 50 erinevat kanatõugu. Samuti maitstes neile kodu saadustest valmistatud toit, mida igäiks igapäev kahjuks tänapäeval ei saa, kõik tuleb ju poest. Saime nii mõnegi uue tutvuse, kes ka edaspidi meid külastab. Oli huvitav ja kogemusterohke päev. Jäime oma päevaga väga rahule ja arvame, et osaleme ka järgmisel aastal. Siis juba palju julgemalt!

Talumajapidamise “päris elu” – jänesed, hobused, kitsed, kuked-kanad-pardid on see, mis linliku eluviisiga inimesi enim huvitab

Fotod: erakogu

“Jänuse neliku” Tartumaa tripp

JÜRI LEHTMETS

Eelmise aasta augustis – nagu mäletate ehk varasemast infolehest käis janune nelik Riias, Tallinna tänaval Telliskivi Loomelinnaku taolises kohas meeleolukalt aega veetmas. Kes oleks siis osanud arvata, et Riiastki võib saada problemaatiline reisi sihtkoht, kust naastes tuleb jääda karantiini! Plaanisime toona külastada ka Tallinna tänava lähistel asuvaid pruulikodasid (kus degusteeritakse ekskursiooni käigus erinevaid õllesid), kuid kahjuks jäi plaan kehva ligipääsetavuse tõttu teostamata. Käesoleva aasta algul veinikoolitusel käies sain teada, et Lõuna-Eestiski on olemas klassikaline veinitalu, Murimäe, kus

mäekülgedel viinamarjasalud. Nii idaneski sama sõpruskonnaga (mina, Tom, Valev ja Herkki) idee teha sel suvel üks *Jänuse neliku* nime vääriline tuur Tartumaal, mille käigus külastada Tartu Aparaaditehast ja kohti, mis seotud alkohoolse joogipoolise ja selle kõrvase valmimisega. Ööbimiskohaks sai valitud Aparaaditehase vastas olev Hector Design Hostel, mille 4-kohalise toa hind suhteliselt mõistlik.

Kuidas neliku reis lahti rullus

Alustasime kolmekesi tuuri kella seitsme paiku reede õhtul, mil Herkki tööjuurest vabanes. Enne ööpimeduses Tartusse jõudmist tegime poepeatuse Türil. Nii saabusimegi hostelisse napilt enne 23:00, mil lõpeb võimalus tasuda ööbimise eest ja saada kätte uksekaardid. Hostelil on mõnus võimalus täita

veebis ära ööbijate andmed ning tellida ette ka hommikusöögid, mis muudab asjaajamise veidi kiiremaks. Ees ootas avar inva-wc ja nelja pehme voodiga tuba. Seadsime end sisse ja asusime hävitama kaasa haaratud poekraami. Õhtu möödus lõbusalt vesteldes.

Hommikul liitus meiega Valev, kes saabus Maarja külast, kus ta hetkel töötab. Peale kiiret hommikusööki (mis selgus, serveeriti just sel päeval keldris, mistõttu mulle tuli küllaltki rikkalik hommikueine üles kanda) hüppasime kaheks tunniks Tartu Karlova tänavakunsti maastikku avastama. Kohtusime hosteli nurgal firma Pseudo Tours giidi **Talvi Põldmaga**, kes rääkis meile kunstnikest ja esitles nende poolt loodud. Oli tore arutada tänavakunsti olemuse üle ning teada saada, kuidas milline pilt sündis.

Esimese peatuse tegime Aparaaditehase hoovis (address Kastani 42), kus oli näha mööda maja seina kõrgustesse suunduvat seinamaalingut, millel inimesed hõljuvas olekus ja isegi vaal mõnusalt pildlile peidetud. Kunstnik oli maali tehes tõstukile kinni jäänud ja sealt pääsemise looga kohalikku ajalehtegi sattunud.

Järgmisena sai peatutud maja nurgal, kus kinni laotud ümmarguse akna kohale tehtud muhe värviline mosaiik. Järgmisest, Tõnise Autoremont OÜ hoovist leidsime kollaselt seinalt Poola kunstniku poolt sündmuse Stencilibility 2019 raames (juhuslikult just töökoja omaniku sünnipäeval) valminud hullunud silmadega koera. Järgmisena tutvusime Eesti Trüki- ja Paberimuuseumi välisseinale loodud kahe maalinguga: ühel oli kujutatud vanaaegse trükipressiga tegutsevaid inimesi ja teisel, teipimistehnikas valmistatud maalil trü-

kimasinaid kui mingeid olendeid. Järgmisena liikusime Kastani ja Võru tänava ristumiskohale, kuhu igal aastal kujundatakse grafitina Eesti Hip Hop Festivali reklaamplakat. Selle kõrval oli

näha ka esimeste tuntud grafititegijate **Edward Von Lõnguse** ja **Hapniku** seinamaalinguid. Üheks nais-tänavakunstnikuks on värvilise stiiliga **Kashink**. Või siis veidrate olendite maalimisega

tuntud **Kiwie**. Seejärel võtsime suuna vaiksesse linnaossa, Karlova tänavate vahele. Parajasti olid Karlova linnaosas kohvikute päevad. Nägime ka kaugusest paistvat vana katlamaja korstent, kuhu värviliselt prinditud neuu lillepotiga. Käigupealt avastasime Karlova pärleid nagu Karlova Kohv, Anna Edasi ja Jakobi Jalats. Isegi endise Kasekese restorani seinale oli tekkinud tänavakunst. Tuuri lõpetuseks peatusime põgusaks joogipausiks lokaalis Barlova. Tänasime giidi ja suundusime edasi, et jätkata oma tiheda päevakavaga.

Juustukera kotti

“Sind ainult kaupluses näen, juustu kui müüd...” – võtsime suuna Andre juustufarmi. Farmis viis tee mäest alla, lautade ja juustutootmise kompleksi suunas. Mäe jalamil ootas puidust sild, millest lahutas väike looduslik aste.

Oli omajagu jukerdamist, et üle pääseda, sest jäin tagumiste toeratastega liivasesse pinnasesse kinni.

Juustu tootmisest. Kõigepealt jõuab piim suurde metallanumasse, kus piima kuumutades eralduvad vadak ja kodujuustu-taoline mass. Mass kogutakse spetsiaalsetesse plastikanumatesse. Seejärel hakatakse massi ülevalt alla kokku suruma, kuni anumasse jääb juustukera-laadne toode. Juustukerad läbivad veel basseini-, pealtmäärimise jm protseduure, mis tagavad säilivuse, maitset ja erineva väljanägemise.

Laudas nägime nii vasikaid kui lehmi ning robotlõpsi platvormi, kuhu loomad meelitatakse söögiga. Iga lehma ei lüpstagi ja see lehm ei saa siis maiust ka. Robotlõpsja suudab analüüsida ka piima kvaliteeti ja on omaniku poolt kaugeltjälgitav. Ühesõnaga – tiigrihüpe lautades on teema! Huvitavaks faktiks on, et kogu kompleksis töötab

kõigest 15 inimest, enamuse neist juustuteo juures. Lauda lõhnad riinetele külge ja kogu juustutegemise protsessist aimu saadud, oli aeg suunduda talupoodi. Poes avanes ostjal võimalus maitsta kolmekuuseid kuni viieaastaseid juuste. Poodi saamiseks oli vaja ületada (kaasavõetud kaldtee abil) üsna kõrge uksepakk. Loodame, et tulevikus muutub sisenemine veidi mõnusamaks ka veerejatele! Juusturea ühes otsas olid väikese laagerdusajaga, nn tavalised Eesti juustud. Mida pikemalt juust seisab, seda rohkem muutub see parmesaani taoliseks kõvaks juustuks. Juustu maitset määravad piima kvaliteet (mida mõjutab suurel määral see, mida lehm sööb), lisatud bakterid ning kaua juust laagerdunud on. Talu juuste on võimalik osta ka e-poest. Minu poekotti leidsid tee Musc ja Excellent juustud.

(Järgneb järgmises lehenumbris)

SELTSI JÕULULÕUNA

Eesti Lihasehaigete Seltsi Jõulukohtumine Zoomis **12.12.2020 18:00-20:00**

Seoses koroonaviiruse hooga kasvuga korraldame jõuluürituse Internetis, Zoom-keskkonnas.

Seda selleks, et oma liikmete tervist kaitsta.

Kavas meeldiv suhtlemine, esitlused, meelelahutus ja viktoriin. Kui soovid registreeruda ja saada täpsemaid juhiseid osalemaks Zoomi vahendusel palun anna oma osalemisest teada enne 6. detsembrit seltsi kodulehel oleva registreerumisvormi vahendusel.

Esialgne ajakava

18:00 ELS-i esimehe tervitussõnad ja kava tutvustus

18:10 Tutvumisring

18:30 Alina Poklad "Puudega inimesed kirjanduses ja filmis"

19:00 Muusikaline vahepala Piret Aus

19:10 Tantsuline vahepala, üllatusesinejaid toetab Põhjamaade Ministrite Nõukogu

19:20 Viktoriin

19:50 Võitjate õnnitlemine, lõpusõnad

**Eesti Lihasehaigete Seltsi jõululõuna
Siidrifarmis jääb reaalse kohtumisena ära
ning toimub Internetikohtumisena Zoom-keskkonnas
12. detsembril algusega kell 18**